

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЖЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 71 (1190)

Серада, 4 верасня 1957 года

Цана 40 кап.

Друг і настаўнік

Усе жыццё савецкіх людзей, іх подвiгі прасякнуты высокімі патрыятычнымі пачуццямі, бязмернай любоўю і адданасцю сваёй роднай Комуністычнай партыі. Небывалымі поспехамі і перамогамі, якіх дасягнула наша краіна за сорак год Савецкай улады, мы абавязаны ў першую чаргу ёй, нашай партыі, яе мудрай ленинскай палітыцы, накіраванай на палепшэнне жыцця працоўных.

Комуністычная партыя і Савецкі ўрад штодзённа клапацца аб задавальненні патрэб нашага грамадства, аб яго духоўным і культурным росце. Ярым свядчэннем гэтага з'яўляецца росквіт савецкай літаратуры і мастацтва.

Наша літаратура і мастацтва, развіваючыся на аснове сацыялістычнага рэалізму, заўсёды былі і з'яўляюцца неаддзяльнай часткай усеагульнай народнай справы. Партыя, як бліжэйшы друг і настаўнік савецкай літаратуры, вучыць нас, што толькі ў жывой плённай сувязі з народам, з яго жыццём і дзейнасцю літаратура і мастацтва змогуць заваяваць павару і аўтарытэт шырокіх працоўных мас. Надаючы першаснае значэнне ідэалагічным пытанням, творчай дзейнасці работнікаў культуры фронту — пісьменнікаў, мастакоў, скульптараў, кампазітараў, партыя стварае ўсе ўмовы для развіцця нашай шматнацыянальнай літаратуры і мастацтва.

У савецкім друку дзямі змешчаны скарачаны пераклад выступленняў першага сакратара ЦК КПСС таварыша Н. С. Хрушчова на нарадзе пісьменнікаў у ЦК КПСС 13 мая 1957 года, на прыёме пісьменнікаў, мастакоў, скульптараў і кампазітараў 19 мая і на сходзе партыйнага актыву ў ліпені 1957 года, названы «За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа». У гэтым партыйным дакуменце дзельны ўнёскавы аналіз сучаснага стану савецкай літаратуры і мастацтва, разгорнута балвая праграма дзейнасці для ўсіх творчых работнікаў нашай культуры. Выступленні таварыша Н. С. Хрушчова даюць глыбокі агляд на важнейшыя пытанні палітыкі Комуністычнай партыі ў галіне літаратуры і мастацтва, на тое, якую ролю закліканы адыграць літаратура і мастацтва ў выхаванні працоўных мас, у ідэалагічнай рабоце нашай партыі, у вялікай барацьбе за ўсё перадавое, прагрэсіўнае.

Пытанні літаратуры і мастацтва, падкрэслена і ў выступленнях Н. С. Хрушчова, нельга разглядаць у адрыве ад тых нарэжных задач, якія вырашаюць зараз Комуністычная партыя і народ. Нельга сёння стаць у баку ад вялікіх грамадскіх спраў, ухіляцца ад галоўнай лініі развіцця.

«А галоўная лінія развіцця, — гаворыць таварыш Н. С. Хрушчоў, — заключаецца ў тым; каб літаратура і мастацтва былі заўсёды непарыўна звязаны з жыццём народа, праўдзіва адлюстроўвалі багатае і рознастайнае нашае сацыялістычнае рэчаіснасць, якая і пераканаўча паказвае вялікую пераўтваральную дзейнасць савецкага народа, высокароднасць яго імкненняў і мэт, высокі маральныя якасці. Вышэйшае грамадскае прызначэнне літаратуры і мастацтва — узнімаць народ на барацьбу за новыя поспехі ў будаўніцтве коммунизма».

Для савецкага пісьменніка, дзеяча мастацтва няма больш выскорданай мэты, як імкненне сваёй творчасцю дапамагчы народу і партыі ў ажыццяўленні велічных задач комуністычнага будаўніцтва.

Наша шматнацыянальная савецкая літаратура, сярэтая вялікімі клопатамі партыі аб яе развіцці, за гады Савецкай улады дасягнула значных поспехаў. Таварыш Н. С. Хрушчоў у сваіх выступленнях адзначае, што нашы творчыя арганізацыі праводзяць значную работу па ажыццяўленню задач, пастаўленых XX з'ездам партыі перад літаратурай і мастацтвам. Прайшоўшы за апошні час плённыя ў савецкіх пісьменнікаў, з'езды мастакоў і кампазітараў садейнічалі павышэнню актывнасці, агульнаму творчым сілам. «Радасна адзначаць, — гаворыць таварыш Н. С. Хрушчоў, — актывнасць дзейнасці саюзаў пісьменнікаў у нашых саюзных рэспубліках — Украінай, Беларусі, у рэспубліках Сярэдняй Азіі, Закаўказзя і Прыбалтыкі».

Пісьменнікі і дзеячы мастацтва Савецкай Беларусі, як і ўсіх братніх рэспублік, шмат зрабілі ў ажыццяўленні тых вялікіх задач, якія паставіла перад намі партыя ў пасляваенным будаўніцтве.

За апошнія гады значных поспехаў дасягнулі наша проза, паэзія і драматургія. Шырокаму колу савецкіх чытачоў сталі вядомы многія творы беларускіх пісьменнікаў.

Аднак гэтыя поспехі не павінны заспакоіваць нас. Таварыш Н. С. Хрушчоў указвае, што ў рабоце нашых творчых арганізацый ёсць і буйныя недахопы. Часам у нас з'яўляюцца яшчэ ў друку не толькі творы слабыя, недарэчныя, а і такія, у якіх аднабакова, не праўдзіва асвятляецца наша

савецкая рэчаіснасць. У выступленнях Н. С. Хрушчова з выключнай аясноў падаецца пункт гледжання партыі на важнейшыя пытанні мастацкай творчасці. Партыя рашуча і непрымырима выступала і выступае супраць аднабаковага, няадбрасумленнага, непраўдзівага асвятлення нашай рэчаіснасці ў літаратуры і мастацтве. «Мы супраць тых», — гаворыць таварыш Н. С. Хрушчоў, — хто вышуквае ў жыцці толькі адмоўныя факты і злараднічае на гэтыя, прабуе зганіць, ачарніць нашы савецкія парадкі. Мы таксама і супраць тых, хто стварае сусальныя, падсалоджаныя карціны, што зневажаюць пачуцці нашага народа, які не прымае і не церпіць ніякага фальшу. Савецкія людзі адхіляюць і такія, па сутнасці, паклініцкія творы, як кніга Дудзіцэва «Не хлебам адзіным», і такія саладзкія, прытрыяныя фільмы, як «Незавышні 1919 год» або «Кубанскія казакі».

Партыя заклікае пісьменнікаў яшчэ цясней згуртаваць свае рады ў адзінстве, творчым супрацоўніцтве на карысць свайго народа, даваць рашучы адпор усялякім правам нігілізма і рэвізіянізму, дагматызму і наўчытліва. Усім вядома, што ў апошні час была выдзельна слабасць у рабоце Маскоўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў, які аб'ядноўвае вялікі атрад літаратараў. Некаторыя з маскоўскіх пісьменнікаў дапускалі памылкі як у выступленнях на сходах, так і ў творчай рабоце.

Партыя выявіла прычыны ідэйных хістанняў асобных літаратараў і дзеячоў мастацтва, якія дапускалі памылкі ў творчай рабоце. Пры штодзёнай увазе і клопатах партыі, пры актыўным удзеле і падтрымцы з боку пісьменнікаў братніх рэспублік, якія звярталі ўвагу на становішча спраў у Маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі, былі выяўлены гэтыя памылкі і асуджаны няправільныя пазіцыі некаторых асобных пісьменнікаў. Наша савецкая літаратура стала яшчэ больш моцнай і маналітнай. Творчыя сувязі яе з жыццём народа ўмацоўваюцца ўсё больш і больш. Паяўляюцца ўсё новыя і новыя творы, у якіх паказваецца вобраз нашага сучасніка — актыўнага, мужнага, палітычна стойкага змагара за ўсё перадавое. Гэта вобраз станоўчага героя нашага часу — чалавечка-стваральніка, чалавечка, які будзе коммунизм.

Выступленні таварыша Н. С. Хрушчова, як і ранейшы нашай партыі на ідэалагічных пытаннях, прынятыя раней, яшчэ раз сведчаць аб тым, якую вялікую ўвагу надае наша партыя развіццю літаратуры і мастацтва. Прынята ўжо адпаведнае рашэнне аб стварэнні Саюза пісьменнікаў РСФСР.

У вялікай непарушнай дружбе і адзінстве развіваецца і ўзбагачаецца ідэяна наша савецкая літаратура — самад перадавая літаратура ў свеце, якая служыць інтарэсам народа. Гэтаму росце спрыяюць тая братняя сувязь, якія існуюць паміж усімі нацыянальнымі літаратурамі савецкіх сацыялістычных рэспублік.

У канцы чэрвеня і пачатку ліпеня ў нашай рэспубліцы праходзіў тыдзень украінскай літаратуры. Ён з'яўляўся важнай падзеяй у жыцці двух братніх народаў. А ў хуткім часе, з 17 па 23 верасня, будзе праведзены тыдзень беларускай літаратуры на Украіне. Вялікая група нашых пісьменнікаў паедзе ў братнюю рэспубліку, пабывае ў многіх яе раёнах і абласцях, будзе сустракацца з сотнямі і тысячамі украінскіх чытачоў. Першачарова задача нашай пісьменніцкай арганізацыі — добра падрыхтавацца да тыдня беларускай літаратуры на Украіне, зрабіць са свайго боку ўсё для таго, каб гэтая важная падзея ў жыцці двух рэспублік яшчэ больш умацавала нашы братнія сувязі, садейнічала яшчэ больш якаснаму росці і развіццю ўсёй нашай шматнацыянальнай савецкай літаратуры.

Важнейшы партыйны дакумент «За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа» знаходзіць шырокі водгук у сэрцах усёй творчай інтэлігенцыі. Чытаючы выступленні таварыша Н. С. Хрушчова, пісьменнікі і дзеячы мастацтва глыбока адчуваюць тую вялікую ролю, якую ўскладае на іх народ. Кожны жыве адной думкаю, адным жаданнем — быць заўжды з народам, жыць яго справамі і інтарэсамі, сваім палымным словам клікаць і ўзняць над новымі падвiгі ў будаўніцтве коммунизма. Няма сумнення, што нашы пісьменнікі аддадуць усё свае сілы, усеь талант таму, каб быць вартымі сваёй сацыялістычнай Радзімы, напісаць новыя высокадзейныя мастацкія творы аб гераічным подвiгу свайго народа — народа-будаўніка, пераможцы, стваральніка новага жыцця.

МЫ ЗАЎСЁДЫ З ТАБОЮ, РОДНАЯ ПАРТЫЯ! — гавораць дзеячы культуры Беларусі

Бацькоўскія клопаты

Артыху таварыша Н. С. Хрушчова — важнейшы партыйны дакумент па пытаннях далейшага развіцця савецкай літаратуры і мастацтва. У мяне асабіста гэты артыху выклікаў шмат думак, творчую заклапочанасць.

Мы, кампазітары, яшчэ даўка не усім задавальняем шырокія запатрабаванні савецкіх слухачоў, не заўсёды ярка і праўдзіва паказваем у сваіх творчых навінках сучаснікаў і багатае сацыялістычных будняў. Гэта часта адбываецца таму, што знаходзяцца яшчэ людзі, якія вельмі захапляюцца адной музычнай формай, забываючы аб глыбінні зместу твора. У такіх выпадках у творы немінуха разбураецца ладная аснова і фактычна адсутнічае ўсялякая меладыйная выразнасць, хоць на Захадзе гэта прынята называць «канкрэтнай музыкай». Але хто можа яе зразумець і каму яна патрэбна?

Комуністычная партыя яшчэ раней праўдзіва нашых кампазітараў і іншых дзеячоў культуры за дапушчаныя ім памылкі ў творчай дзейнасці. Яна і на гэты раз змагла змаганца супраць абстрактнага мастацтва, за сапраўды рэалістычны творы, блізкія і зразумелыя мільёнам савецкіх людзей.

Уся работа мастацкай інтэлігенцыі павінна быць накіравана на тое, каб праўдзіва і з вялікай любоўю адлюстроўваць сацыялістычную рэчаіснасць, тая вялікая зручкі, якія адбыліся за пасляваенныя гады ў нашай дзяржаве, у яе прамысловасці, сельскай гаспадарцы, культуры. А моманты падкрэслвання і развіцця дробных жыццёвых недахопаў, што мела месца асабліва ў раздле літаратурных твораў, служыць толькі зласлівым мэтам, прыніжаюць і дэзарыентуюць здаровыя адносіны да мастацтва ў нашых людзей.

Мастаку-рэалісту патрэбна заўсёды мець перад сабой выразную і ясную творчую лінію. З аднаго боку, увасадыць у сваіх творах усё новае, свежэе і перадавое, народнае самім жыццём, а з другога — выкрываць усё старое, што аджывае свайго веку і перахадзіла руху наперад. Наша палітычна сваядасць павінна абаярацца на глыбокае вывучэнне законаў марксіска-ленинскай асцяжы, таму што толькі яна садзейнічае выбару дзеячы культуры адзіна правільнага творача шляху.

Р. ПУКСТ, кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

Уславіць працоўныя подвiгі

У кожнага чалавечка ёсць свая мэта ў жыцці, і калі яна гуманная, высковарданая, то акрыляе чалавечка, натхняе на подвiгі, на гераічныя дзеянні, у якіх-бы галіне ён ні працаваў. Асабліва гэта датычыцца савецкага чалавечка, якога так любоўна выхавала наша мудрая Комуністычная партыя. Вялікую ролю ў барацьбе з перахадзіма капіталізмам і сваядасці людзей адгэдняваць драматургі, мастакі сцены. Нас заўсёды заклікала партыя быць выразнічымі думак і спадзяванняў народа, жыць яго жыццём, дапамагчы народу пераадолаваць цяжкасці, смега ўмешвацца ў жыццё з тым, каб паказаць людзям шляхі да коммунизма.

Нашы літаратура і мастацтва па сваёй прыродзе самыя чалавечныя, яны служыць для радасці простых людзей — будаўнікоў коммунизма. Вось аб гэтым часта згадваў пісьменнікі, драматургі, мастакі. Калі ў 30-х гадах наша драматургія здолела ўславіць працоўныя подвiгі савецкіх людзей, джх у пасляваенны час вельмі мала з'явілася твораў, роўназначных па сваёй ідэйнай смедаці і мастацкай значнасці.

Сатыра часта падзялялася высказваннем, выцягваннем на сцэну таго, што плавае на паверхні.

Вось аб гэтым з усёй прамаці і сказаў Нікіта Сергеевіч Хрушчоў. Ён выступленне яшчэ раз з усёй вострыяй паставіла перад намі праблему: пісьменнікі, драматургі, мастакі, вы-ж з народам, джх чаму-ж вы не ішаце аб жыцці народа, ад тых маленкіх, сціпных, часам непрыкметных працоўнікаў, якія на вашых вачах з руін і поспеў ўзнялі Сталінаград, Мінск, Севастопаль, за тры гады паднялі 35 мільёнаў гектараў паліны, адправілі на Урал першыя знонны жалезнай руды з Сакалова-Сарбайскага рудніка гіганта. Услаўце гэтых працоўнікаў, каб мы, артысты, маглі вашымі думкамі ўхваляваць гледачоў!

Ад усёй душы хочацца сказаць нашай любімай партыі: «Дзякуй табе за мудрае слова, за саброекі напамінак аб грамадскім абавязку». Мы, работнікі мастацтва, настрамаем апраўдаць твае справядлівыя запатрабаванні. І лепшым адказам будзе спектакль, які ўзрадуе гледача, творча натхніць яго на новыя подвiгі ў імя савецкага народа.

С. БЫРЫЛА, народны артыст БССР.

У адзінстве наша сіла

«Нельга супроцьстаўляць разумення партыйнасці і народнасці», — гаворыць Н. С. Хрушчоў у сваіх выступленнях «За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа». Яна гэта правільна і хараша сказана!

Інтарэсы народа і партыі — нераздзельныя. Комуністычная партыя — носьбіт пераможных ідэй марксісма-ленинізма — з'яўляецца выразкамі жаронных інтарэсаў народа, і таму ўсё, што датычыць народа, датычыць і партыі — яго авангарда. І таму супроцьстаўляць партыйнасць і народнасць могуць толькі тыя, хто не разумее сутнасці ідэалагічнага асноў Компартыі, або тыя, хто прытрымліваецца анархічных пазіцый, называючы іх «свабодай» творчасці. Свабода для анархіі — гэта падворскі здыек над свабодай, а значыць і над творчасцю.

Адгатуль вынікае разуменне станоўчага і адмоўнага ў нашым жыцці на шляху будаўніцтва коммунизма. Перавага сацыялістычнага рэалізму над рэалізмам крытычным (дарэволюцыйным) у аснове сваёй заключаецца ў тым, што сацыялістычны рэалізм у аснове свайго доследу класна асвятляе станоўчы якасці нашага жыцця, асвятляе таго, што рухае наша жыццё наперад, да паліпшаання, у той час як рэалізм крытычны аддаваў перавагу асвятленню адмоўных бакоў жыцця грамадства. У савецкай літаратуры толькі з пазіцый асвятлення станоўчага выкрываюцца недахопы — усё тое, што перахадзіла руху жыцця наперад. Калі мы не будзем выкрываць недахопаў, не зможам убачыць, зразумець ва ўсёй раздэбнасці дасягненняў, а значыць і нафасу барацьбы за іх — словам не будзем мець праўдзівага асвятлення жыцця грамадства.

Асодзь зразумелай робіцца шкоднасць перагібу ў творчасці як у бок лажіроўкі, якая загупоўвае недахопы, так і ў бок перакарсавання дасягненняў і паказвання ўсёго ў чорных фарбах. Такое асвятленне жыцця треба лічыць няадбрасумленым.

Жыццё натхняе

Два гады я жыў і вучыўся ў стаціны нашай Радзімы Маскве. За гэты час мне частей прыходзілася сустракацца са стэрэйнымі і малодшымі таварышамі па яру і менш быццам у калгасах, на прадпрыемствах. Праўда, у час вучобы ўдалося бліжэй пазнаць маскоўскае літаратурнае асяроддзе, пачурынуць многа цікавага для сабе і сваёй будучай работы. Але некаторыя з'явілі ў маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі, на праўдзе жакучы, прымушальна сур'ёзна залучаюцца над той, я-б сказаў, чарваточкай, якая з некаторага часу з'явілася сярэд часткі маскоўскіх літаратараў, асабліва сярэд некаторых малодшых пісьменнікаў. Справа дайшла да таго, што пад сцягам барацьбы за «смегае навастарыцка» сей-той пачаў браць пад сумненне святое святых нашай літаратуры — яе народнасць і партыйную мэтаанакіраванасць, яе магутныя рэалістычныя, нацыянальныя традыцыі. У літаратурным інстытуце, напрыклад, група асцяжываючых студэнтаў-заснайкаў аб'явіла ўстаўным і прымушальным вялікага рускага народнага паэта-демакрата Некрасава. Знайшліся і такія, хто нават Пушкіна пачалі браць пад сумненне, нават Маякоўскага абыходзілі бокам у дыскусіях аб паэзіі, падмаючы на шчыт Паэтыка, Слуцкага, Баргінскага, Мартынава, імкнучыся супрацьстаўляць іх ледзь не усёй літаратуры.

Звяржэнне, крытыкаванства стала свайго роду мерай гоначы ў іх, вядома, разуменні. На самой-жа справе гэта была чарговая кан'юктра, накітавал той «кампаіні чыстага каханая» ў лірыцы, якая таксама бясцелна зіпнула, як і з'явілася, не даўшы нічога сапраўднага. Сярод прыхільнікаў новага «крытычнага напрамку» былі і тыя, хто быў у свой час да прыкрасці елітым, хто сказаў і зневажаў, як гаворыць таварыш Н. С. Хрушчоў у сваім выступленні аб літаратуры, пачуці і гоначы савецкіх людзей бяздумным падсалоджаннем нашай глыбокай, суровай і душой рэчаіснасці.

Самым здзіўляючым было тое, што ўсё гэта здарылася якраз тады, калі пасля XX з'езду партыі, выконваючы яго гістарычныя рашэнні, наш народ адчуў новы прыток сіл, калі ленинскія металы кіраўніцтва пачалі абуджаць шырокую ініцыятыву мас.

Зусім наўдана я праехаў па раду абласцей Расійскай Федэрацыі. І было вельмі радасна ўсходзі чужэ ад людзей, што жыццё ў калгасах паліпшаецца. Многія гады я ведаў калгас імя Хрушчова Лёгубскага раёна Курскскай вобласці. Калгас гэты прыстайны, ён мае багаты прыродны ўнёсак і вялікія магчымасці для перспектывага развіцця гаспадаркі. Але ён ледзь трымаўся. Цяпер гэты калгас нежэ амазь адразу стаў на ногі. У гэтым годзе ён здаў тысячы пудох пшаніцы дзяржаве, многа прадаў па дзяржаўкупу. І калгаснікі ўжо атрымалі, не лічачы сена і іншага, па два кілаграмы на прададзены пшаніцы, па два рублі грошай. Ды яшчэ за буржкі атрымалі па некалькі цэнтараў пукру і многа грошай. А ўраджай буркоў у іх у гэтым годзе небывалы. У людзей з'явілася цвёрдая вера ў заўтрашні дзень, зніклі апатыя і абжыжавасць, адчуваецца сапраўднае гаспадарскае руплівае, як за сваё краўнае, за калгаснае дабро.

Тое-ж я убачыў і на сваёй радзіме, на Гомельшчыне. З кім-бы ні загаварыў — ад кожнага чужэ: — Куні там! І не праўдзіва з тым, што было. Зараз мы, можна сказаць, жывем добра. У кожнага калгасніка — веласіпед, радыё. Так, напрыклад, гаварыў мне адзін таварыш з сіла Прысета Веткаўскага раёна, з якім мне давялося сустрацца на станцыі Варажба.

Вядома-ж, усяляка, хто хоць трохі ведае жыццё, хто ждае свайму народу пшаніцы, каму дорага часць свайго савецкай Радзімы, хвалюць па-сапраўднаму гэтыя харошыя перамены, у якіх, як у кроплі—сонца, відаць душа партыі, яе натхняючая сіла, яе мэтаанакіраваная, дзейная праўда — справа не залатых рук, яе запавяненны ленинскія думы.

Само жыццё натхняе літаратараў. Вось што мне хацелася сказаць ў адказ на выступленні таварыша Н. С. Хрушчова аб нашай літаратуры і мастацтве.

Дзімітрый КАВАЛЕЎ.

Вынікі конкурсу на праякты помнікаў Я. Купалу і Я. Коласу

Галоўнае ўпраўленне па справах архітэктурны пры Савеце Міністраў БССР, Саюз архітэктараў БССР аб'явілі вынікі акрытага конкурсу на праякты помнікаў Я. Купалу і Я. Коласу.

Другая прэмія прысуджана за праякт помніка Я. Купалу. Аўтары праякта — З. Азгур, М. Робертан, Л. Робертан, Л. Рымінскі, Ю. Шпіт. Яны-ж атрымалі другую і трэцюю прэмію за праякты помніка Я. Коласу. Трэцяя прэмія за праякт помніка Я. Купалу прысуджана калектыву аўтараў — Н. Драздову, Н. Немчынай, М. Робертану і Л. Робертану.

ПЕРШЫ ЗВАНОК

Панядзелак, 2 верасня. Шумна было ў гэтую раніцу ў навучальных установах. Калідоры, аўдыторыі зноў запоўнены студэнтамі. І кожнаму хочацца расказаць аб сваіх справах, паглядзець з таварышамі і сёбрамі сваімі багатымі летнімі ўражаннямі. Вось толькі навічкі — першакурснікі — нясмела праходзяць па калідоры, у пасобку або невялікімі групкамі збіраюцца ў кутках. Яны яшчэ не паспелі ўвайсці ў студэнцкую калію, і сёння дзень для іх асабліва радасны, хвалючы, дзень, які, відаць, запомніцца на усё жыццё. Першыя знаёмствы, першыя сустрачкі. Колькі яшчэ новых, невядомых таварышаў і добрых дарачыкаў! — і сярод сваіх аднакурснікаў, і сярод настаўнікаў.

Правільны першы званок — і студэнцкае жыццё пачалося.

Навічкі хараграфічнага вучылішча (а іх, як звычайна, дваццаць чалавек) сёння яшчэ самі не займаюцца. Яны толькі знаёміцца са старэйшымі таварышамі. Знаёміцца, напрыклад, чаго можна дасягнуць стараннай працы за два гады вучобы сваёй будучай прафесіі. І лепшы сведка гэтага — урокі трэцяга спецыяльнага класа, які навічкі і наведвалі ў першы дзень заняткаў у хараграфічным вучылішчы.

Якія пластычныя, зграбныя рухі навучнікаў! А якія гэтаму напярэднічала вялікая работа! Аднак выкладчык Ніна Фёдаруна Младзінская не ўсім яшчэ задаловена.

У трэцім класе асабліва складаная праграма — звяртаецца яна да сваіх выхаванцаў. — І ад нас, дзядзька, патрабуецца на занятках максімальная ўвага і стараннасць. На першым занымку і паказаны адзін з момантаў заняткаў, якія праводзіць Н. Младзінская.

Урок працягваецца. Уважліва сочыць за выкананнем заданняў старэйшымі таварышамі першакласнікі, і, зладзе, не яздывішы, колькі ў іх наперадзе цікавых спраў, колькі хопі і складанай, цяжкай, але радаснай, захапляючай працы.

Не тое ў чацвёртакурснікаў акцёрскага факультэта тэатральна-мастацкага інстытута. Яны па-праву сёння лічацца ветэранамі інстытута. Яшчэ-б! Для іх пачаўся ўжэ

апошні год вучобы ў інстытуце, яны-ж яны-ж — выпускнікі.

Сёння ў іх першыя заняткі — урокі сцэнічнага бою. І вое ўсе яны выстравілі ў адну шарэнгу, каб прымаць выкладчыка А. М. Першыя. Пачынаецца ўрок — тут высвятляецца, што сей-той за лета паспеў ужо забывць асобныя рухі. Што-ж, здарэцца і так. Нічога не зробіш, треба наўтарыць нанова. Першая гадзіна заняткаў гэтаму і прысвечана.

На другім фото ярка і заняты першы ўрок сцэнічнага бою на чацвёртым курсе. На пярднім плане — студэнтка Тамара Шанкіна і выкладчык А. М. Першы.

У гэты дзень у мастацкім вучылішчы сядзелі студэнты — хто за партамі, а хто і за малбэртамі.

На першым курсе сёння прынялі асабліва многа — сорак пяць чалавек. Упершыню ў мастацкім вучылішчы адкрыты два новыя аддзяленні: аддзяленне мастацкай вышыўкі і аддзяленне мастацкага ткацтва.

Сярод прынятых навучніцаў няма лоды

дзей з практычным стажам. Добра, напрыклад, паказалі сабе на ўступных экзаменах С. Астроўская, М. Носова, Н. Ставекіч, А. Піцько, Э. Ліпніцкая, І. Жураўская, В. Юдзіцкі і іншыя.

Багата ўражанняў дало лета для навучніцаў старшых курсаў вучылішча. Колькі розных занатавак, эсодуў, закончаных твораў! А дзвер у класе треба малавель з натуры чалавечка.

На трэцім здымку вы бачыце навучніцаў трэцяга курса (выкладчык А. М. Шаўчык) у час заняткаў. На першым плане — Гала Канзаская, Ала Белкіна і Вячаслаў Цімошанкаў.

Добра праходзілі ў гэты дзень заняткі ў іншых мастацкіх навучальных установах — у кансерваторыі, у музычным вучылішчы. Студэнцкае жыццё пачалося!

Што-ж, у добры шляхі Вялікіх вам поспехаў і перамог, дарэгі таварышы, будучая таланавітая змена нашага маст

АГЛЯД КУЛЬТАСВЕТУСТАНОЎ

Пасля рабочага дня

Культурна і весела праводзяць вольны час рабочыя, служачыя і інжынерна-тэхнічныя работнікі Віцебскага камбіната будаўнічых матэрыялаў. Часта ў іх надзею аны наладжваюць паездкі за горад. Тут, на ўлонні прыроды, адны збіраюць грыбы і ягады, другія захапляюцца рыбнай лоўляй. Любіць пасядзець у вудачкай на беразе ракі партгор камбіната Пётр Макаравіч Сцяпушын. А старшыня саўкома камбіната Міхаіл Федаравіч Васільев захапляецца палываннем.

Хутка і непрыкметна праходзіць дзень. Добра адпачыўшы, з песнямі вяртаюцца камбінатцаў на машынах дадому. А ўвечары многія з іх пойдучы ў клуб. Тут сёння будзе прачытана лекцыя «Ленін—правадзёр Кастрычніка» і прамаанотравныя кінофільм «Ленін у 1918 годзе». Наш клуб з'яўляецца любімым месцам адпачынку рабочых, служачых і інжынерна-тэхнічных работнікаў камбіната. Гаворыць загадчык клуба Афанасій Яромін. І, крыху падумаўшы, дадае: «Бачыце, як шмат народу сабралася сёння. І сапраўды, зала, разлічаная на 300 месц, перапоўнена. У клубе можна пачуць змястоўную лекцыю. Толькі за апошні час было прачытана звыш дзесяці лекцый. Асаблівым поспехам карысталіся лекцыі на тэмы: «Ленін—правадзёр Кастрычніка», «Комуністычная партыя—арганізатар усіх нашых перамог», «Фізікультура і спорт як сродак аздараўлення працоўных».

дачоў карыстаюцца майстар другога ўчастка Федар Гурыновіч і ўчотчыца першага ўчастка Надзя Рыжыкава. Калектыўна паказвае гледачам спектаклі на многаактавых п'есах. Зараз рыхтуюцца да пастаноўкі п'еса В. Гарбатыа «Юнацтва бацкоў». Галоўныя ролі выконваюць інжынер Леанід Сергіенка, майстар другога ўчастка комсомолка Ніна Ефімоўская, сласар Уладзімір Герасімаў. Сёмага лістапада рабочыя, служачыя і інжынерна-тэхнічныя работнікі камбіната будуць глядзець прам'еру гэтага спектакля. Цікавы рэпертуар да вялікага свята рыхтуюць харавы і танцавальныя калектывы. У іх святковым праграму ўводзіць творы савецкіх кампазітараў і краін народнай дэмакратыі. Лепша салістка хоры Волгага Ляўрова разучвае народныя песні. Танцавальныя калектывы рыхтуе беларускі народны танец: «Колас», «Лявоніху» і «Крыжачок».

Усяю ў гуртках мастацкай самадзейнасці займаецца звыш 80 чалавек. Многія з іх з'яўляюцца перадавікамі вытворчасці. Маладыя рабочыя камбіната ў вольны ад работы час любяць займацца спортам. Добра працуюць секцыі: лёгкай атлетыкі, футбалу, баскетболу, валеіболу і цяжкай атлетыкі. Хутка пачнуць працаваць яшчэ дзве секцыі—стралковая і шашатна-шпахетная. Спартыўныя секцыі наведваюць звыш 150 маладых рабочых камбіната. Добра адпачыўшы, дружна і арганізавана бярэцца камбінатцаў за работу. Рыхтуючы дастойную сустрэчу саракагоддзя Вялікага Кастрычніка, яны абавязаліся даць звышпланавы прадукцыі на два мільёны рублёў. Сваё абавязальства калектыв паспяхова выконвае. Толькі за сем месяцаў яны далі звышпланавы прадукцыі на паўтара мільёна рублёў.

Н. ГЛУШАКОЎ.

ПАШАВА ГЛЕДАЧОЎ

Работнікі кіносеткі Чэрныкаўскага раёна ў гонар 40-га гадаўня Вялікага Кастрычніка рыхтуюць абавязальнае выкананне гледачам абсалютнага насельніцтва да 1 лістапада 1957 года. Сваё абавязальства калектыв механікаў і матэрыялістаў паспяхова выконвае. Ужо ў ліпені кіномеханік В. Варанкоў, Л. Козыраў і Е. Барысаў выканалі гледачам абсалютнага насельніцтва план, а ў жніўні з гледачамі справіліся механік Н. Пучкоў, А. Якіменка, В. Прохараў, В. Фралюк. Мы сёння з гонарам можам сказаць, што ў нас вырастае малады кіномеханік, які заваяваў любоў і павагу ў насельніцтва. Кіномеханік Леанід Козыраў, дэмабілізаваны з рэалю Савецкай Арміі, быў накіраваны на адзін з самых цяжкіх і далёкіх маршрутаў. Гэта быў маршрут, на якім іншыя кіномеханікі ніколі не выконвалі планаў. Комуніста Козырава не спалохалі

наўліны цяжкасці. Ён настойліва дамагаўся іх пераадолення. І вось праз месці Леанід Козыраў выканаў планавое заданне. Гэтак-жа спраўна і добра працуе механік увесь час. Сёлета кіномеханік да 25 ліпеня закончыў гледачы план. Кіномеханік В. Варанкоў доўгі час працуе на апаратуры, не робячы капітальнага рамонту. Яшчэ кінопаказу ў яго выдатная, добры гук. Аб ім таксама добра адгукіцца насельніцтва Вяршыскага сельскага Савета.

Па выніках сацыялістычнага спарніцтва ў другім квартале калектыву работнікаў кіносеткі Чэрныкаўскага раёна прысуджана першая грашовая прэмія і чатыры раз пакінуць пераходны Чорным сцяг Міністэрства культуры БССР і БРК работнікаў культуры.

В. ЛУГАЦОЎ, загадчык Чэрныкаўскага аддзела культуры.

На здымку: кіномеханік Л. Козыраў.

НАША ВЁСКА

Пісьмо ў рэдакцыю

Зусім надалёка я стаў атрымліваць газету «Літаратура і мастацтва». Чытаючы на не старонках матэрыялы аб тых пераўтварэннях, якія адбываюцца ў нашых гарадах і вёсках, захаляцца мне напісаць у газету аб сваёй роднай вёсцы Дабрынь, аб усім тым новым, што робіцца ў ёй. Зусім непазнавальнай стала вёска за гады Савецкай улады. Тут некалі былі маленькія хаты з саланямнымі стрэхамі ды вузенькія палоскі, акаймаваныя травяністымі межамі. Цяпер пад'язджаеш да вёскі і адразу зьяртаеш увагу на высокія будынікі, якія вільдзі здалек.

Ідзе па вуліцах і любуешся. Адразу кідаешся ў вочы памышанне калгаснага клуба. У клубе п'яць—шэсць разоў у месяц дэманструюцца кінофільмы. Калгаснікі вельмі задаволены сваім вясковым кінематокаем тав. Назарчуком, чалавекам, які дакладна ведае сваю справу. Есць у Дабрыні свая школа-сямігодка, фельчарска-акушарскі пункт і патшоўнае аддзяленне, бібліятэка, грамадская лазня, спартыўная пляцоўка.

Расце і шырыцца наш калгас. Будуецца новыя памышанкі. У кожнай хаце ёсць радыё. Недалёка будзецца электрастанцыя, якая хутка даць святло ў калгасныя хаты. Мая вёска—мой родны кут. Як не любіць гэтых месцін, па якіх ты бегаў яшчэ хлапчуком, тых сусцах, па якіх ты ўвайшоў у жыццё! А якая дарагая і блікая сэрцу родная вёска сёння кожнаму жыхару, кожнаму чалавеку, які жыве і працуе тут у дружнай калектывнай сям'і! Змянілася аблічча, як і ўсяго намага Палесся. Доўгі час тут жылі людзі і не ведалі, што ў нетрах нашай палескай зямлі ёсць багатыя залежы нафты, а геалагі яе знайшлі. На асобных участках палескай зямлі ў час пошука-разведвальнага бурэння былі выяўлены запасы серавадародных вод. Наша зямля багата не толькі добрымі ўраджаямі, садамі, густымі лясамі, але і іншымі багаццямі.

Вось на гэты зямлі стаіць, прытуліўшыся паміж лясоў, вёска Дабрынь. Аб ёй мала хто ведае. Але жыве ў ёй б'е крынічка. Людзі тут працуюць дружна, самаадавана, як і ва ўсёй нашай краіне, дабіваюцца новых поспехаў у працы.

Зараз усе члены нашай сельгасарцелі рыхтуюцца да сустрэчы саракага гадаўня Вялікага Кастрычніка. На палях скончылася ўборка. Ідзе малацьба. Па шляхах адна за адной праходзіць машыны. Дзяржаўныя элеватары і калгасныя засекі напаяняюцца хлебам. Вёска наша багачее з кожным днём, становіцца сапраўдным культурным цэнтрам. Бачачы яе росквіт і шчыра радуючыся гэтому, мне таксама захаляцца напісаць аб ёй верш. Магчыма, ён неадэкватны ў мастацкіх адносінах, непрацаваны, але прашу яго змясціць у вашай газеце разам з маймі пісьмом, бо гэта шчыры вопыт майго сэрца.

Родная вёска—радыма мая, прыпіты бурнае хваля. Дружных людзей дарагая сям'я. Ясныя, светлыя далі. Маленства часіны прыгадава я—не, ты ўжо нешта не тая. Новаю стала ты, радасць мая, вёска мая маладая. Добра адчуць, што жыхар, сын твай.

Песняй цябе я вітаю. Родная вёска—радыма мая, большага шчасця не знаю.

Леанід ВЕРШАНКА.

Вёска Дабрынь, Ельскі раён.

Сустрэча з артыстам

У аэлін з вачораў прасторная зала Скідзельскага раённага Дома культуры была перапоўнена. Тут адбылася сустрэча з народным артыстам СССР П. Малчанавым. Тав. Малчанав расказаў прысутным аб свайм рабоче навіобразам В. І. Леніна ў п'есе «Крэмыльскія куртанты». Затым ён выканаў некалькі сцен з спектакляў «Чалавек з ружом» і «Крэмыльскія куртанты».

У гэты ж дзень П. Малчанав выступіў у клубе рабочых шукровага завода.

І. КРЫШАЛОВІЧ.

Ткачы Гродзенскага абласнога Дома народнай творчасці да 40-годдзя Вялікага Кастрычніка рыхтуюць вялікі габелен «Ленін і народ». Эскіз да гэтага твора зроблены Беларускай мастаком В. Сухавершам. Перапрацаваў эскіз для ткацтва гродзенскія мастакі Д. Паранія і Ф. Шунейка.

На здымку (злева направа): ткачы А. Жукіевіч, М. Лядкова, М. Станкевіч, О. Сягондзі і мастак Ф. Шунейка працуюць над габеленам.

Фото М. Мінковіча.

Канцэрт, варты пахвалы

Заўсёды, калі эстраднае брагада ласць славы канцэрт, адміністратар або кіраўнік гораўшчы, што нічога шкадава не пішучы пра іх, а самі яны не могуць нічога прыдумць і г. д.

Выж-сьце называеце беларускіх эстрадал, — гаворым мы ім.—Чаму ж вы не выканалі ні адной беларускай песні, ні адной байкі і наогул не казалі ніводнага беларускага слова. Хіба ж ужо настолькі бедная беларуская літаратура і музыка, што для вас няма чаго выконваць?

Часцей за ўсё,—адказваюць,—ёсць, але слабое, каб выкарыстаць для эстрады, а музыка, што гаворыць,—нічога арыгінальнага няма.

Выбраўшы зручную халіну, кіраўнік проціць 30 працэнтаў вырукі, забірае разліковую даведку, і брагада імічыцца ў другі раён, дзе ўжо адміністратар шырока рэкламаваў свой «выдатны» канцэрт. У выніку даволі частых такіх «агстроль» аматары эстрадных канцэртаў скептычна адносіцца да кожнай трупы.

Так было спачатку і на гэты раз. Сціплага афіша на рускай мове з беларускім арнамантам абвясціла, што ў г. Паставы адбудуцца канцэрты Беларускай дзяржаўнай эстрады з удзелам М. Шышкіна.

І дзякуючы папярэдняму «агстроль» прадаж білетаў быў надзвычай марудным—кожны, раней чым купіць білет, пытаў, ці такі Шышкін, што гэта за брагада, ці адрознівае яна хоць чым-небудзь ад папярэдніх. І толькі з прычыны таго, што была субота і, як кажуць, няма дзе падзецца, білеты былі разлізаны.

Але з першых-жа нумароў канцэрта гле-

дачы ўжо не шкадавалі затрачанага часу і грошай. Ад пачатку і да канца канцэрт прайшоў з поспехам. Неабходна сказаць, што забіраўшы гэты поспех, Па-першае, добра прадуманая канцэртная праграма, у якой уключаны ўсе эстрадныя жанры, ад класікі да народных песень, жартаў і гумарэска. Па-другое, майстарскае выкананне многіх нумароў канцэрта.

У першую чаргу треба адзначыць поспех М. Шышкіна як канферансе і выканаўцы фальклора, баяк, гумарэска, прыявак і інш. Усе яны былі свежымі, жыццёвымі і надзежнымі.

Поспехам карысталіся і салісты Н. Наследнік і Г. Федчык. У выкананні Н. Наследніка асабліва цэлыя былі ўспрыняты беларускія народныя песні «Штаста», «Хлопец пашанку пахае», «А калі-ж памреш ты, мой дзядко» і песня Д. Пакраса «Беларускі». Добра выконваў артыст Г. Федчык арый Дон-Базіліа з оперы «Севільскі цирюльнік» і Караса з оперы «Запарожца за Дунаем», беларускія народныя песні «У месцы верасні» і «Песню пра старога халасцяка».

Новыя нумары арыгінальнага жанра выканалі артысты Зайцаў і Нікулін. Заслугоўвае ўвагі сатыра ў малюнках на бытавыя тэмы ў выкананні артыста Г. Ермаловіча.

Выступленне гэтай брагады яшчэ раз паказала, што беларускія народныя песні, вершы, гумарэскі з вялікай прыемнасцю слухаюцца, калі іх выконваюць па-майстарску, з ахвотай, сапраўдыя артысты, а не выпадковыя людзі, як гэта часам бывае.

Я. КРЭМКА.

Гэты дом па вуліцы Жорнаўскай добра ведаюць юныя чытачы гарадскога пасёлка Бе-

расіно: тут размешчаецца раённая дзіцячая бібліятэка. Калі, падняўшыся на высокую веранду, пераступаеш па-

рог бібліятэкі, адразу трапіеш у чысты і прыгожа аформлены пакой. На сценах і на спецыяльных стэндах шматлікія кніжныя выстаўкі і вітрыны, фотамантажы і плакаты. Чытаем над імі надпісы: «Гэты дзень не змоўне слава», «Беларускія пісьменнікі—дзедзя», «Добры дзень, залатое лета!», «Няхай жыве Маскоўскі фестываль», «Калі ідзе дождж», «Умельца рукі». Далейшыя аформлены «Куток казак» і плакат «Як спецах тваё адзенне». На сценах таварыствы М. Горькага і Н. Гоголя, Я. Купалы і Я. Коласа, выказаны ад літаратуры вядомых пісьменнікаў і класікаў марксізма-ленінізма.

За сталом, засланым чырвоным абрусам, група школьнікаў прыгладзе свежыя часопісы. З нейкай асаблівай стрыманасцю і паважнасцю заходзяць у залу юныя чытачы. Аэлін за адным звяртаюцца яны да бібліятэкара:

— Ці ёсць у вас «Дрыгва» Якуба Коласа?

— Дайце мне «Школу» Аркадзія Гайдара.

— Запішыце мне «Прыгоды Чыпаліна».

Колькі рознастайных просьбаў, запатрабаванняў і пажаданняў! Трэба добра ведаць дзіцячую літаратуру і валодаць сапраўдным педагогічным умнемнем і тактам, каб задаволіць іх. Іменна гэтыя якасці і характарызуе Галіну Лескавец і Валяціну Радзюк—работніц бібліятэкі. Ад стала выданыя кніжкі, за якімі працуюць дзядзючкі, дзядзючкі і дзядзючкі. Усім багачеем бібліятэкі, якая налічвае дванаццаць з паловай тысяч кніг, карыстаецца каля 800 чытачоў.

Для самых юных чытачоў рэгулярна наладжваюцца калектывныя чыткі пюнерскіх газет і часопісаў. Навуаўсёды запамінацца дзіцячам сустрэча з беларускімі паэтамі Артурам Вольскім і Міхасём Васільком, праведзеная ў мінулы месяц па ініцыятыве дзіцячай бібліятэкі.

Шмат зрабілі работнікі бібліятэкі, рыхтуючыся да рэспубліканскага агляда культурна-асветных устаноў, прысвечанаму 40-годдзю Кастрычніка.

В. НЕСЦЯРОВІЧ.

У 18-ці калгасах і МТС Дзержынскага раёна Мінскай вобласці працуюць перасоўкі кніг ад раённай бібліятэкі. Больш чатырох год прапагандае літаратуру сярод свай аднавіскаўчых калгасніца сельскагаспадарчай арцелі «Ленінскі шлях» С. Калечыч.

На здымку: загадчыца бібліятэкі-перасоўкі С. Калечыч (злева) выдае кнігі калгаснікам Ф. Калесніку і М. Сасноўскай. Фото Я. Печнікова.

НА ШЛЯХУ ТВОРЧЫХ ПОШУКАЎ

Закрылася заслона пасля апошняга паказу магілаўчанамі гераічнай камедыі «Даўным-даўно». Глядач бурнымі воплескамі развітваўся з творчым калектывам, выказваючы яму ўдзячнасць за шчырае мастацкае слова, якое ён несё са сценамі. І неак сумна стала, што ўжо скончылася цікавыя гастролі, якія, хоць былі і непрацягамлі, пакінулі свой адбітак у культурным жыцці Мінска.

Да вынікаў гастролей Магілаўскага тэатра

на роднай мове і растрэціў увесь нацыянальны рэпертуар. Называўшы сціплага ўвага аддалена магілаўчанамі рускай класіцы (адна «Бездзянь») і не было паказана ніводнай п'есы зарубежнай класікі і сучасных прагрэсіўных аўтараў Захаду.

Аднак і ў гэтым рэпертуары было дастаткова магчымасцей пазнаёміць мінчан з творчым почынкам тэатра, майстарствам і густам яго рэжысёра, талентам акцёраў і агульнай творчай культурнай калектыву. Зраўнувала, што першае слова ў вызначэнні мастацкага аблічча тэатра належыць рэжысёру. Вядома, якое сур'ёзнае значэнне надаваў К. С. Станіслаўскі гэтай прафесіі. Высока ацэньваючы выдатны рэжысёрскі талент і тонкі густ В. І. Неміровіча-Данчэнка, К. С. Станіслаўскі сцвярджаў, што яго калега—удумлівы псіхалаг, ініцыятыву рэжысёр, глыбокі аналітык пастычнай уявіны твора і таленты тлумачальны ўсёго сацыяльна-філасофскага і лірычнага зместу п'есы. Згодна меркаванняў вялікага майстра, рэжысёр павінен настойліва клапаціцца і аб тым, каб думка, выказаная ў слове і эмоцыі акцёра захапілі гледача, каб са сценамі былі выгнаны фальшывыя вятральнасці, халужныя інтанацыі, банальныя і пошныя штампы, сентыментальнасць і празнерства, а мастацкая прастата не паданялася «праставатасцю».

Есць і ў магілаўчан спектаклі, дзе рэжысёр выступае як удумлівы псіхалаг і аналітык зместу п'есы. І разам з тым было паказана амаль і такіх сціпных твораў магілаўчан, якія не акрылены багатай рэжысёрскай думкай і сапраўдным натхненнем.

Рысы думлівай рэжысёрскай сцэны, папярэдняй, у «Друтым дханыні» А. Крона (пастаноўка В. Шутава). Праўда, у гэтым спектаклі вельмі прыкметна агульная буда амаль усіх сціпных твораў магілаўчан—рознастайнасць акцёрскай ігры, адсутнасць трывалага ансамбля, моўная неахайнасць і нязграбнасць. Але тут адчуваецца

лаптылівае рэжысёрскае думка. Імкненне па-свойму прачытаць на сцене змястоўную, разумную п'есу. Галоўная тема, якую рэжысёр трапіна вырашае, гэта тое, што на вайне—найважнейшыя выпрабаванні інтэлектуальных і духоўных сіл народа—набольш глыбока раскрываюцца характэрны і высокароднасць чалавечата сэрца, мужнасць і самаахвараўнасць, такема як і цэнявы рысы псіхалагічных людзей.

Пастанавна рызыка і няспынная небяспека не адрабіне прынцыповыя, трывалыя натуры, не паабудзе іх нават лірыкі і гумару, а робіць яшчэ больш светлым і прыгожым іх пачуццям. Людзі «Другога дханын» не наделены на сцене ніякімі асабліва «гераічнымі» рысамі. Свой велічны ваенны палыг яны не лічаць чымсьці невызначымым, а простым грамадзянскім абавязкам савецкага патрыёта.

У рэжысёрскай палітры В. Шутава ў гэтым спектаклі няма нічога, што сведчыла-б аб яго імкненні да вонкавага ўпрыгожвання палыг, да паказу выдуманага і ідэальнага «вышчалавекваў». Але разам з тым адчуваецца, што ён вельмі любіць мужных савецкіх людзей, якія ўваабляюць магутны дух намага народа, яго высокароднае сэрца. Мізансцены ў спектаклі не вызначаюцца асабліва жыццёвымі і аб'ектыўнай рэальнасцю форм. Аднак яны свым рытмам, вонкавай сціпнасцю і стрыманасцю і графічнай дакладнасцю (мы маем на ўвазе не ўсе, а большасць мізансцен) спыняюць багатаму інтэлектуальнаму жыццю герояў, раскрываюць чалавечы індывідуальнасці кожнага з іх.

Вельмі простыя і звычайныя людзі дзейнічаюць у спектаклі, але разам з тым яны адчуваюцца і акрыленыя вялікай рамантычнай марай аб светлай будучыні Гадзіны, у якой героі зноў і асабістае шчасце. Асоль і іх выключнае жыццёвае шчасце, пярэдняе пераахвараўненне савецкага народа, комуністычнай ідэалогіі. Яны ж умеюць не толькі храбра ваяваць, абараняючы свабоду, незалежнасць і гонар Радзімы, але і уласцівы такема шчырыя і светлыя лірычныя пачуцці.

У творчых пошуках В. Шутава, якія здзейснены ў спектаклі, няма рыскаў разаміраваць роў і выкарыстаць гранічныя поўна магчымасці акцёра. Рэжысёр кожны раз шукае такую мізансцену, якая, з'яўляючыся пастычна зусім выразнай, разам з тым найбольш глыбока спрыяе эмацыянальнаму раскрыццю драматычных каляій і перажыванняў людзей, якія дзейнічаюць на сцене.

Так, напрыклад, пастаноўшчыкам гэтай п'есы рэка ўдзецца падначаліць сцэнакль «Іван Рыбакоў» (рэжысёр М. Генін). Некалі К. С. Станіслаўскі гаварыў, што «ёсць формы вонкавай сціпнай пастаноўкі твора віталь, калі яны скарыстаюцца з умельствам і даручы». Рэжысёр «Івана Рыбакова» менавіта тым і вызначаецца, што глыбокі змест змайшоў уваабляне ў аграрнай і багатай фарбай сціпнай форме.

З усіх этычных праблем, якія ўзнікаюць п'еса, рэжысёр абраў важнейшую з іх—выхаванне новага чалавека, пакалення будучынювога комуніста. Уваабляючы яе на сцене, М. Генін абраў найбольш удадны шлях—стварэнне трывалага мастацкага ансамбля, у якім, аднак, кожная акцёрская індывідуальнасць прыяўляе сябе найбольш поўна і своеасабліва. Спектакль магілаўчан забавіўшы вонкава пафасу—рыторыкі і дэкламацыйнасці, якія маглі ўзнікнуць пры вяршаванні сціпнай прачытанні вяршаванага тэкста В. Гусева, М. Генін тактоўна перасяроў выканаўшаў ад механічнай, не творчай перадачы ў вобразах чынкаў, думак і пачуццяў герояў. Ён знайшоў у кожнай ролі ты рысы, якія найбольш яра раскрываюць душэўны свет чалавека. І калі часам акцёр не хапаў тэксту для глыбокай размовы з гледачамі аб дэсе яго героя, рэжысёр дапамагаў авалодаць «унутраным маналагам», эмацыянальна і на аснове крылатай фантазіі «дзатаварыць» без слоў тое, чаго няма ў тэксте.

Уважліва слухаючы спектакль, пачынаеш вылучаць і адрозніваць тое своеасаблівае, чым характэрны творчы стыл М. Геніна. Гэта, як нам здаецца, іры тэмперамент і тонкі густ, востры слых да падзей, якія адбываюцца на сцене, і роз-

настайная палітра фарбаў. Дзякуючы гэтаму малады пастаноўшчык беспамылкова разаміраваў роў і выкарыстаў гранічны поўна магчымасці акцёра. Рэжысёр кожны раз шукае такую мізансцену, якая, з'яўляючыся пастычна зусім выразнай, разам з тым найбольш глыбока спрыяе эмацыянальнаму раскрыццю драматычных каляій і перажыванняў людзей, якія дзейнічаюць на сцене.

Так, напрыклад, пастаноўшчыкам гэтай п'есы рэка ўдзецца падначаліць сцэнакль «Іван Рыбакоў» (рэжысёр М. Генін). Некалі К. С. Станіслаўскі гаварыў, што «ёсць формы вонкавай сціпнай пастаноўкі твора віталь, калі яны скарыстаюцца з умельствам і даручы». Рэжысёр «Івана Рыбакова» менавіта тым і вызначаецца, што глыбокі змест змайшоў уваабляне ў аграрнай і багатай фарбай сціпнай форме.

З усіх этычных праблем, якія ўзнікаюць п'еса, рэжысёр абраў важнейшую з іх—выхаванне новага чалавека, пакалення будучынювога комуніста. Уваабляючы яе на сцене, М. Генін абраў найбольш удадны шлях—стварэнне трывалага мастацкага ансамбля, у якім, аднак, кожная акцёрская індывідуальнасць прыяўляе сябе найбольш поўна і своеасабліва. Спектакль магілаўчан забавіўшы вонкава пафасу—рыторыкі і дэкламацыйнасці, якія маглі ўзнікнуць пры вяршаванні сціпнай прачытанні вяршаванага тэкста В. Гусева, М. Генін тактоўна перасяроў выканаўшаў ад механічнай, не творчай перадачы ў вобразах чынкаў, думак і пачуццяў герояў. Ён знайшоў у кожнай ролі ты рысы, якія найбольш яра раскрываюць душэўны свет чалавека. І калі часам акцёр не хапаў тэксту для глыбокай размовы з гледачамі аб дэсе яго героя, рэжысёр дапамагаў авалодаць «унутраным маналагам», эмацыянальна і на аснове крылатай фантазіі «дзатаварыць» без слоў тое, чаго няма ў тэксте.

Уважліва слухаючы спектакль, пачынаеш вылучаць і адрозніваць тое своеасаблівае, чым характэрны творчы стыл М. Геніна. Гэта, як нам здаецца, іры тэмперамент і тонкі густ, востры слых да падзей, якія адбываюцца на сцене, і роз-

лення і рэалістычнае наватарства ў работах рэжысёра А. Раўскага менш прыкметны, чым у сціпных творах яго калега.

Што ж можна, напрыклад, сказаць аб рэжысёрскай задуме «Суседзі па кватэры»? Навярхоўная бытавая камедыя Л. Гераскінай была сыграная тэатрам прафесіянальна грамацтва,

ДВА ЛАГЕРЫ

(Закачэнне. Пачатак на 3-й стар.)

законі калоні павінны прадуладзець разумныя магчымасці для арганізацыі працоўнага саюзаў. Мы назначылі прафсаюзны саветнік. І вынікам былі велізарны скажкі ў колькасці арганізаваных рабочых у калоніях. Гэтае колькасць расце з кожным днём. Расце таксама колькасць і значыне кааператываў. Мы выдаткавалі вялікія сумы грошай на карысць каланіяльных судоў. Мільёны фунтаў — хто хоча, можа правярць — пайшлі на ахову здароўя і адукацыю, на жыллёвае будаўніцтва, на палітычныя і чыгуначныя лініі, на ўдасканаленне сельскагаспадарчых метадаў, на пабудову гаваней для марскіх суднаў і на барацьбу з эрозіяй глебы. За апошнія дзесяць год на гэта пайшло звыш ста мільянаў фунтаў стэрлінгаў.

Адкуль ідуць усе гэтыя грошы? Яны ідуць з кішэй звычайнага падакатлацельшчыка нашай краіны. Мы ўжо больш не багата краіна; мы ўжо не першая сусветная дзяржава. Таму такая вялікая сума грошай класіфікацыя пярэдня на англійска-падаткаліцельшчыка. Аднак ён пільна і плаціць яе, і з ахвотай. Чаму?

Цяпер мы падыходзім да самага галоўнага ў гэтай праблеме. У аснове выдаткавання ўсіх гэтых грошай, у аснове ўсіх нашых намаганняў ляжыць простая, але вельмі правільная ідэя. Мы ўпэўнены, што практыка кіравання, асабліва дэмакратычна кіравання, — самая цяжкая практыка, яна патрабуе вельмі ўважлівага вывучэння. Недастаткова перадаць уладу некалькім спыняльным аўдыёмам ці асабліва гарластым мясцовым людзям. Ад такіх людзей, калі-б мы перадалі ім уладу, неарганізаваныя масы, якія не маюць за плячыма традыцыйнай нацыянальнай дэмакратычнай праўдзурцы, не маглі-б патрабаваць справядлівасці. Таму мы вырашылі стварыць, пабудоваць традыцыйна ўладу ў мясцовых справах праз прафсаюзы, мясцовыя кіраванні і кааператывы. Канчатковай мэтай у гэтым перадачы вярхоўнай улады ў рукі народа. Але гэта будзе апошнім крокам, а не першым...

Не паспеў сакратар сесіі, як у паветра ўзляцелі два дзесяткі рук. Лэнвуд, Улома і Мхендзі стаялі на нагах і істржкімі пальцамі. Але іх выперадзіла жанчына. Гэта была ўпартая лэдзі Прэгрэсіўная. Яна сядзела ў палатне абшчыні і была прызнанай знаўчай каланіяльных спраў. Яна падтрымала і пацвердзіла заяву сакратара, а потым сказала:

— На самай справе — вы ўсе добра гэта ведаеце — на ўсіх нашых цяжкасцях у калоніях вінавата не ўсеагульнае недавальнае шырокіх мас жыццёвых калоній, а невялікая нікім не ўпаўняваная і крыкліва меншасць. Маленькая кучка людзей з ганебнымі намерамі эксплуатаваць адсталасць і невушта і біднасць свайго ўласнага народа. Гэта дэмагогі, якія бачыць, што мы стамі памагі ім і інструманты эксплуатацыі ўласнага народа. Сёння ў гэтай зале знаходзіцца адзін з тых, хто нісць адказнасць за тую жаліўную крываўную бойню, якая адбылася ў Пльоралі пяць год таму назад. Настаў ужо час, каб мы абвінавачвалі гэтых людзей, пан старшыня, замест таго, каб заўбэдыць быць гатовым абараняцца. Ужо час перастаць баяцца гэтай крыклівай і безадказнай меншасці, якая не прадстаўляе свайго народа. Я з жахам думаю аб тым, што бедныя, цёмныя народы калоній здаюцца ім на літасць. Я ўпэўнена, што калі-б гэтым людзям перадаць уладу, яны-б прыгніталі і эксплуатавалі свай народ з такой бязлітасцю, перад якой наш так званы прыгнітчы б раем.

Мінулай зімою я была ў Панарфрыцы, пан старшыня. І вось я сама пераканалася, што думае так званы адукаваны панарфрыцкі ад сваіх недаукаваных братах. Яны гавораць пра іх як пра дзікуноў, адносіцца ў іх з такой пагардаю, да якой мы ніколі не даходзілі. З вашага дзевяці я расказваю вам аб невялікім ішпадзюце. Я правяла дзень, гэта была надзея, з жанатай парай. Муж быў вельмі ўладлівы адвакат, ён некалі вучыўся ў Англіі. Яго жанка працавала таму няўдзячна. У іх было трое слуг. І вось за ўвесь дзень яны ні разу не абмілілі хось-бы з адным з іх, як з асобай, у якой таксама ёсць чалавечыя пачуцці. Яны ўвесь час скардзіліся на гультайства свайх слуг і рабілі гэта нават тады, калі тыя знаходзіліся ў пакоі. За снадземкам «чалавек», які прыслуговваў нам за сталом, павінен быў націсць бэлія пальчаткі. У яго прысутнасці гэтая кароўная жанчына сказала мне, што ўсе насельнікі зараскавалі нехайніцы і ім можна дазваляць прыслуговваць за сталом толькі ў стэртыльных бэлых пальчатках. Я зірнула ў твар гэтага чалавека і убачыла на ім такі выраз, які быў бы сабакі, калі яго б'юць хлыстом. Пазней гэты выдатны юрыст прайшоў праз абразы другога чалавека. Я ніколі не бачыла, каб які-небудзь работаводца ў нас, у Англіі, так абражаў-бы свайго слугу. І гэта не ізаліяны выкладкі... Не, пан старшыня! Мы павінны глядзець фактам проста ў вочы і прызнаць, што асноўнай масе афрыканцаў было-б вначна горш пад уладай гэтай меншасці, якая робіць выгляд, што клопоціцца толькі

аб свабодзе свайго народа. Калі-б маса афрыканцаў сапраўды маглі-б свабодна выказаць сваю волю, то я амаль не сумняваюся, што пераважная колькасць іх выкаляса-б за тое, каб мы засталіся, пакуль яны не адлучыць сабе здольнымі ўправіцца з іх так званай «красой нацыі».

Толькі праз тры хвіліны старшыня ўдалося навісі парадка. Мхендзі ўвесь час стаў на нагах. Калі старшыня хацеў даць слова другою афрыканцу, Мхендзі сказаў:

— Лэдзі спасылалася непасрэдна на мяне. Я патрабую слова.

— Я ўжо назваў прэзідэнта другога прамоўцы, — цвёрда сказаў старшыня.

— Я адмаўляюся ад свайго права, — крыкнуў афрыканец.

— Я крыху ўжо стаміўся ад вас, лэдзі, — пачаў Мхендзі. — Мне надкучыла ўсё, што вы тут гаварылі пра шматрасовае садружнасць і пра свабоду, і пра ахову ад нас нашых так званых адсталых братаў. Мне надкучыла ўся гэтая дурка, таму што я вельмі часта чуў яе. Мне надкучыла знаёмая ўжо пагарда, якая гуляла ў словах апошняга прамоўцы, — я нават не магу злаваць на гэта. Лэдзі абвінавачвала мяне ў адказнасці за смерці ў Пльоралі. Бяспрэчна, я адказаў за іх! Гэты цяжар я нясу адзін. Усім сваім вельмі прыгожымі словамі яна не палечыць яго. Але я не адхіляю яе абвінавачванне. Я адхіляю толькі яго першакрыніцу. І замест таго, каб сапраўднічаць з гэтай лэдзі ў гульні ў палітычную траскатню, я расказваю вам, чаму я адхіляю першакрыніцу яе абвінавачвання. Я буду кароткім, абяцаю вам. Я-ж ведаю — гэта марная трата часу.

Калі-б хто-небудзь з тых людзей, што пачалі наш рух, — тыя піянеры, што сядзелі ў турмах, галадалі і адраўляліся ў сыску за ізы-вашага руху, калі-б яны цяпер сядзелі ў гэтай зале, ім стала-б сорамна за тое, што зарыліся з рукам, які яны распачылі. Яны ведалі, што такое свабода. Магчыма, таму, што ў іх яе не было. Магчыма, толькі тыя, у каго яе няма, ведаюць, што такое свабода. Аднак, здаецца, і вы ведалі, што значыць свабода, калі вялі вайну супраць кантынентальнага заваўніка. Тады было законным прайваць кроў, сваю і народа. Бяспрэчна, я прызнаю, вы лепшыя палітыкі, чым пачынальнікі вашага руху... Яны-б не мелі нехайнасці, паслаўшы армію на задзішчыне нацыянальных імкненняў народа, накінуўшы потым на яго праўдзурцы і абвінавачваючы яго ў адказнасці за кровапраліцце. Я ўпэўнены, у іх не хпіла-б бесаромнасці гаварыць аб шматрасовай садружнасці свабодных і роўных партнёраў, калі-б ведалі ўсе факты аб сённяшнім становішчы ў Пльоралі. Мне, напэўна, хацелася-б з імі дэсправацца, калі-б хто з іх абвінавачваў мяне. Але гэта гэта лэдзі і спрачэнае яе хаць. Спадзяюся, яны атрымае пашаненне. Яна нядрэнна справілася-б з пасадой міністра ці памочніка міністра калоній.

Калі яна гаварыла, я думаў, што яна, напэўна, ведае аб расстрэле шэра жонкі і другіх жанчын некалькі тыдняў таму назад за тое, што яны адмовіліся пакінуць зямлю, дзе жылі нашы продкі. І я думаю: калі-б хто з тых піянераў быў сёння тут, у гэтай зале, ён, ці яна, падыйшоў-бы да мяне і сказаў: «Мхендзі, я не даў дашлі сумняў весткі пра вашу жонку і пра другіх жанчын, і, нягледзячы на ўсе нашы размоўкі, я хаць, каб вы ведалі, як я шкадую аб гэтым».

Спажучы мне было бачуца, што ніхто з вас, прагрэсіўна, не падыйшоў да мяне і нічога не сказаў, потым я падумаў: не, нічога, я нават рады. Гэтыя людзі ўжо не наступілі тых піянераў. Таму нават у адносінах з людзьмі ў іх не павінна быць таго вялікага цяпла, што было так характэрна для тых людзей. Вось і ўсё, што я хацеў сказаць, пан старшыня.

Мхендзі сеў, потым зноў ускучыў. — Пан старшыня! Есць яшчэ адно, аб чым я забыўся, але павінен сказаць, бо гэта вельмі важна, чым усё, што я тут гаварыў. Калі якая-небудзь з маіх заўваг будзе нягодна апублікавана ў друку, я прашу выказаць мае пачуцці ўсім прамым, дадзеным ад палітыкі і скаротным людзям гэтай краіны, чыя прэтэсты першоднага ўдзелу перадаць мяне ў рукі маіх ворагаў, калі ўладзі Пльоралі патрабавалі маёй выдачы. Я глыбока ўдзячны ім за гэта.

Калі Мхендзі сеў, у зале наступіла доўгая, цяжкая цішыня. Англіцкую частку публікі ахапіла няёмкая збытаннасць. Афрыканцы не маглі дабрацца да сэнсу прамовы Мхендзі. Большасць іх была з Панарфрыцы і амаль што нічога не ведала пра Пльоралі. Яны чакалі ад вялікага Мхендзі палымаянай ўспышкі, а не гэтай спакойна сумнай і асіравоўнай заявы.

Нават старшыня быў збытанжаны. Ён няўпэўнена пакашліваў. — Спадзяюся, наступныя прамоўцы не будуць выходзіць за рамкі пытання, якое мы абмяркоўваем. Я магу запэўніць містра Мхендзі, што, нягледзячы на ўсе нашы размоўкі, у нас не такая ўжо халодная кроў, як яму здаецца... Ён сеў на месца, нібы не ведаючы, што цяпер гаварыць ці рабіць.

Мхендзі закручыў локчы і адкінуўся на спінку крэсла. Падняўся Лэнвуд. — Пан старшыня! Есць яшчэ адно, аб чым я забыўся, але павінен сказаць, бо гэта вельмі важна, чым усё, што я тут гаварыў. Калі якая-небудзь з маіх заўваг будзе нягодна апублікавана ў друку, я прашу выказаць мае пачуцці ўсім прамым, дадзеным ад палітыкі і скаротным людзям гэтай краіны, чыя прэтэсты першоднага ўдзелу перадаць мяне ў рукі маіх ворагаў, калі ўладзі Пльоралі патрабавалі маёй выдачы. Я глыбока ўдзячны ім за гэта.

Калі Мхендзі сеў, у зале наступіла доўгая, цяжкая цішыня. Англіцкую частку публікі ахапіла няёмкая збытаннасць. Афрыканцы не маглі дабрацца да сэнсу прамовы Мхендзі. Большасць іх была з Панарфрыцы і амаль што нічога не ведала пра Пльоралі. Яны чакалі ад вялікага Мхендзі палымаянай ўспышкі, а не гэтай спакойна сумнай і асіравоўнай заявы.

Нават старшыня быў збытанжаны. Ён няўпэўнена пакашліваў. — Спадзяюся, наступныя прамоўцы не будуць выходзіць за рамкі пытання, якое мы абмяркоўваем. Я магу запэўніць містра Мхендзі, што, нягледзячы на ўсе нашы размоўкі, у нас не такая ўжо халодная кроў, як яму здаецца... Ён сеў на месца, нібы не ведаючы, што цяпер гаварыць ці рабіць.

Мхендзі закручыў локчы і адкінуўся на спінку крэсла. Падняўся Лэнвуд. — Пан старшыня! Есць яшчэ адно, аб чым я забыўся, але павінен сказаць, бо гэта вельмі важна, чым усё, што я тут гаварыў. Калі якая-небудзь з маіх заўваг будзе нягодна апублікавана ў друку, я прашу выказаць мае пачуцці ўсім прамым, дадзеным ад палітыкі і скаротным людзям гэтай краіны, чыя прэтэсты першоднага ўдзелу перадаць мяне ў рукі маіх ворагаў, калі ўладзі Пльоралі патрабавалі маёй выдачы. Я глыбока ўдзячны ім за гэта.

Калі Мхендзі сеў, у зале наступіла доўгая, цяжкая цішыня. Англіцкую частку публікі ахапіла няёмкая збытаннасць. Афрыканцы не маглі дабрацца да сэнсу прамовы Мхендзі. Большасць іх была з Панарфрыцы і амаль што нічога не ведала пра Пльоралі. Яны чакалі ад вялікага Мхендзі палымаянай ўспышкі, а не гэтай спакойна сумнай і асіравоўнай заявы.

Нават старшыня быў збытанжаны. Ён няўпэўнена пакашліваў. — Спадзяюся, наступныя прамоўцы не будуць выходзіць за рамкі пытання, якое мы абмяркоўваем. Я магу запэўніць містра Мхендзі, што, нягледзячы на ўсе нашы размоўкі, у нас не такая ўжо халодная кроў, як яму здаецца... Ён сеў на месца, нібы не ведаючы, што цяпер гаварыць ці рабіць.

Мхендзі закручыў локчы і адкінуўся на спінку крэсла. Падняўся Лэнвуд. — Пан старшыня! Есць яшчэ адно, аб чым я забыўся, але павінен сказаць, бо гэта вельмі важна, чым усё, што я тут гаварыў. Калі якая-небудзь з маіх заўваг будзе нягодна апублікавана ў друку, я прашу выказаць мае пачуцці ўсім прамым, дадзеным ад палітыкі і скаротным людзям гэтай краіны, чыя прэтэсты першоднага ўдзелу перадаць мяне ў рукі маіх ворагаў, калі ўладзі Пльоралі патрабавалі маёй выдачы. Я глыбока ўдзячны ім за гэта.

— Пан старшыня... — Вам прадстаўляецца слова, — сказаў старшыня. — Для пратакола: Я Томас Лэнвуд, кіраўнік Афрыканскай групы свабоды. Мой калега містар Мхендзі толькі што ўліў у гэтую залу струмень суб'ектыўнай праўды аб каланіяльнай палітыцы. Я ўпэўнены, што вы зразумееце, што наш калега, які нядаўна перанёс цяжкую страту, пакутуе ад перананпружання нерваў. Таму я маю намер аб'ектыўна разглядаць тое, што ён кажа, а потым развіць далей.

Перш за ўсё я хаць звярнуцца праз вас да гэтай лэдзі, якая з такой пагардай аднеслася да чорнаскурай «красы нацыі». Але спачатку я мімаходам хаць скажаць, што за ўсе доўгія гады, што я бываю на нарадах і канферэнцыях, я ніколі не сустракаў такога вульгарнага шавінізму, які яна праявіла ў адносінах да Мхендзі... Лэдзі ускучыла з месца: — Я прэтэстую, пан старшыня! Прамоўца абражае... Другія беды далучыліся да яе прэтэсту. Негры аплудзіралі.

— Мы моўкі слухалі вашы абразы! — сярод гоману і шуму прагмырзе голас Лэнвуда. — А цяпер паслухайце нас. — Нама неабходнасці закрануць канкрэтныя асоб, — крыкнуў старшыня, стукнуўшы па сталу малаточкам. — Ад яго слоў у зале зноў узняўся шум. Сакратар пачаў зараж-жа раіцца са старшынёй і з другімі членамі прэзідыума. У зале чорны і бэлыя крычалі адзін на адна. Лорд Рослі, той самы малады арганіст, што быў у Лойс на вечарыніцы, заняў месца старшыні.

— Лэдзі і джэнтльмены! — загрымеў голас Рослі. — Таварышы! Калі ласка! Ён падняў абедзве рукі ўгару і чакаў. Паступова ў зале ўстанавілася цішыня. — Калі на канферэнцыю прыходзіць страсі, разважлівацца пачінае яе. Няхай ніхто потым не скажа, што на нашай нарадзе адсутнічала разважлівасць, прашу вас. Я ведаю, наш друг, дэпутатка парламента, не будзе прырчыць, што большасць нас, у прынцыпе адчувае, што яна заўважана рэзка гаворыць аб чорнай «красе нацыі». Але ніхто не забараняе ёй мець сваю думку, таксама, як і містэру Лэнвуду, і яе ўважліва слухалі. Цяпер належным чынам выслухаем і містэра Лэнвуда. Гаварыце, містэр Лэнвуд.

— Дзякую, пан старшыня, — сказаў Лэнвуд. — Мне здаецца, я-б не выказаў свайго абавязку, калі-б нічога не сказаў заўважыць, мімаходам — аб правыя шавінізму з боку члена партыі прагрэсу. А цяпер я пераходжу да канкрэтнага пытання, узятага гэтай лэдзі. Вы павінны, гаворыць яна, перайсці ў наступленне супраць гэтай свабодалюбівай, беспрынцыпавай меншасці. Іншымі словамі, мы павінны перайсці ў наступленне супраць нас, бо мы і ёсць тыя людзі, пра якіх яна гаворыць. Вельмі добра! Цяпер мы ведаем, дзе мы. Мы на арэне некрытыката імперыялізма, дзе дзейнічае закон: «пазядайці і ўладзіраваць». Аднараўна кіраўнікоў ад мас народа, пасяць у галавах людзей вярожасць да свай кіраўнікоў — вась не палітыка. Адно можа сказаць аб ёй: добрая: яна гаворыць тое, што думае. З ёю мы ведаем, дзе мы!

Нельга сказаць таго-ж пра вашага сакратара, пан старшыня. Ён хацеў-бы ашукаць нас саліннымі дзімамі аб дарогах, школах і бэлінах. На паперы ўсе яны выглядаюць цудоўна. Але мы не рэвізюры. Мы ведаем сапраўднае жыццё народа. Сапраўднасць — не адважвае цудоўнаму малюнку дэспінажы. Але калі-б нават і ўсё яго папярэжылі дасягненні і былі сапраўднымі, то ці вырашае гэта праблему свабоды?

Азінае, чаго вы, здаецца, арганічна не можае зразумець, гэта праблема свабоды. Каланіяльныя народы рушылі ў паход, пан старшыня, не ў напрамку ўдому, эканамічнага ці маральнага, а ў напрамку свабоды, у напрамку вызначэння свайго долі, свайго ўласнага лёсу сваім ўласным шляхам.

Нас абвінавачваюць у тым, што мы ўсё адмаўляем і знішчаем. Я не саромеюся прызнаць, што гэта так. Я-б пачаў сумнявацца ў маіх матывах, маёй сумленнасці, калі-б вы перасталі абвінавачваць мяне ў гэтым. Спадчынае прызначэнне сямя высокародных, самых гераічных сіню і дачок заваяваных і акупіраваных народаў — у тым, каб шкодзіць, узырываць яго масты і пазыды, пераарываць яго камунікацыі, сьпаць прыск у яго станкі. Інакш робіць толькі маральныя рабы ці зраднікі. Пакуль мы не станем свабоднымі, да таго часу мы павінны ўсё адмаўляць і знішчаць. Вы прасіце нашага супрацоўніцтва. Добра! Вось яна, азінае ўмова нашага супрацоўніцтва: калі вы будзеце гатовы абмяркоўваць з намі дату вашага адвадзку з калоній, тады, і толькі тады, мы будзем супрацоўнічаць з вамі супрацоўніцтвам. Раб не супрацоўнічае з рабаўладальнікам. Мы адхіляем вашу прапанову! Мы вас перасаргаем, адкрыта і публічна, — мы маем намер скінучь кайданы! Бітва пачалася!

Негры ўсе, як адзін, падняліся на ногі і бурна зааўладзіралі. Бэлія ўскучыў з месца, падняў рукі і прасілі слова. У прызідуме сакратар турнуў Рослі за рукаў: — Дазвольце я яму адказаць. — Няхай яны выгаварыцца! — адказаў Рослі. — Потым лягчы будзе справіцца з імі.

— Яны сарвуць навару. — Не, я ведаю іх. Няхай гаворыць. Той хлопеш, што на заднім радзе, здаецца, з іх кампанія? Помніце, бачыў яго недзе ў гасіях. — Ён тут нядаўна, — сказаў сакратар. — Улома, здаецца, яго імаў. — Правільна, — сказаў Рослі. — Я дам яму слова.

— Джэнтльмен, там, у куце, на заднім радзе, першым папаўся мне на вочы... Не, не вы; джэнтльмен з Афрыкі. Не, не вы. Управа ад вас. Так, так, вы сэр. Калі ласка, ваша імя? — Улома! Афрыканская група свабоды... пан старшыня! Улома адчуў, што ўсе вочы павярнуліся ў яго бок, што людзі сочаць за ім і чакаюць. Яго пачало калаціць. Ён сіснуў кулакі і ўзняў іх да плячэй. Ён стрываў дыханне. Пачалі прыходзіць словы і малатком б'ць па галаве.

— Пан старшыня! Нехта ў гэтай зале... Яму было цяжка падбіраць словы. Ён выгаварваў іх, напружваючы ўсім целам. Прымутыя адчувалі сілу яго слоў. Яны пільна сачылі за яго тварам, які скасаварыўся ад гневу. — Нехта ў гэтай зале насміхаўся з Мхендзі, таму што рэвалюцыі, якой ён кіраваў, не ўдалося скінучь яго рабства! — Ён ўзняў свае сістэныя кулакі і трох вышэй і трое імі ў такт кожнага слова. — Я не турбаваў забіць! Нада ўжо многа крыві на вашых руках, каб турбавацца аб яшчэ некалькіх забітых чорнаскурай!

— Пан старшыня! Нехта ў гэтай зале... Яму было цяжка падбіраць словы. Ён выгаварваў іх, напружваючы ўсім целам. Прымутыя адчувалі сілу яго слоў. Яны пільна сачылі за яго тварам, які скасаварыўся ад гневу. — Нехта ў гэтай зале насміхаўся з Мхендзі, таму што рэвалюцыі, якой ён кіраваў, не ўдалося скінучь яго рабства! — Ён ўзняў свае сістэныя кулакі і трох вышэй і трое імі ў такт кожнага слова. — Я не турбаваў забіць! Нада ўжо многа крыві на вашых руках, каб турбавацца аб яшчэ некалькіх забітых чорнаскурай!

— Пан старшыня! Нехта ў гэтай зале... Яму было цяжка падбіраць словы. Ён выгаварваў іх, напружваючы ўсім целам. Прымутыя адчувалі сілу яго слоў. Яны пільна сачылі за яго тварам, які скасаварыўся ад гневу. — Нехта ў гэтай зале насміхаўся з Мхендзі, таму што рэвалюцыі, якой ён кіраваў, не ўдалося скінучь яго рабства! — Ён ўзняў свае сістэныя кулакі і трох вышэй і трое імі ў такт кожнага слова. — Я не турбаваў забіць! Нада ўжо многа крыві на вашых руках, каб турбавацца аб яшчэ некалькіх забітых чорнаскурай!

— Пан старшыня! Нехта ў гэтай зале... Яму было цяжка падбіраць словы. Ён выгаварваў іх, напружваючы ўсім целам. Прымутыя адчувалі сілу яго слоў. Яны пільна сачылі за яго тварам, які скасаварыўся ад гневу. — Нехта ў гэтай зале насміхаўся з Мхендзі, таму што рэвалюцыі, якой ён кіраваў, не ўдалося скінучь яго рабства! — Ён ўзняў свае сістэныя кулакі і трох вышэй і трое імі ў такт кожнага слова. — Я не турбаваў забіць! Нада ўжо многа крыві на вашых руках, каб турбавацца аб яшчэ некалькіх забітых чорнаскурай!

— Пан старшыня! Нехта ў гэтай зале... Яму было цяжка падбіраць словы. Ён выгаварваў іх, напружваючы ўсім целам. Прымутыя адчувалі сілу яго слоў. Яны пільна сачылі за яго тварам, які скасаварыўся ад гневу. — Нехта ў гэтай зале насміхаўся з Мхендзі, таму што рэвалюцыі, якой ён кіраваў, не ўдалося скінучь яго рабства! — Ён ўзняў свае сістэныя кулакі і трох вышэй і трое імі ў такт кожнага слова. — Я не турбаваў забіць! Нада ўжо многа крыві на вашых руках, каб турбавацца аб яшчэ некалькіх забітых чорнаскурай!

Віцебск да Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі быў горадам са слаба развітай прамысловасцю. За гады Совецкай улады Віцебск ператварыўся ў адзін з буйнейшых індустрыяльных цэнтраў Беларусі. Выраслі такія буйныя прадпрыемствы, як трыкатажныя фабрыкі «КІМ» і імя Клары Цэткін, швейная фабрыка «Сцяг індустрыялізацыі», станкубудуцкі завод імя Кірава і «Комінтэрн», дыяваноплошавы камбінат і г. д.

У Віцебску працуе некалькі дзесяткаў школ, многа спецыяльных сярэдніх і вышэйшых навуковых устаноў. У горадзе каля 50 бібліятэк, драматыч, гісторыка-краязнаўчы музей і іншыя культурыстановаў.

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска. Карціна М. Д. Міхайлава «Падполле» (Вера Харужая сярод членаў Віцебскага падпольнага гаркома КПБ). (Справа ўнізе) 4. Новае памяшканне драматычнага тэатра імя Я. Коласа (унізе злева).

У Віцебску працуе некалькі дзесяткаў школ, многа спецыяльных сярэдніх і вышэйшых навуковых устаноў. У горадзе каля 50 бібліятэк, драматыч, гісторыка-краязнаўчы музей і іншыя культурыстановаў.

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска. Карціна М. Д. Міхайлава «Падполле» (Вера Харужая сярод членаў Віцебскага падпольнага гаркома КПБ). (Справа ўнізе) 4. Новае памяшканне драматычнага тэатра імя Я. Коласа (унізе злева).

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска. Карціна М. Д. Міхайлава «Падполле» (Вера Харужая сярод членаў Віцебскага падпольнага гаркома КПБ). (Справа ўнізе) 4. Новае памяшканне драматычнага тэатра імя Я. Коласа (унізе злева).

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска. Карціна М. Д. Міхайлава «Падполле» (Вера Харужая сярод членаў Віцебскага падпольнага гаркома КПБ). (Справа ўнізе) 4. Новае памяшканне драматычнага тэатра імя Я. Коласа (унізе злева).

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска. Карціна М. Д. Міхайлава «Падполле» (Вера Харужая сярод членаў Віцебскага падпольнага гаркома КПБ). (Справа ўнізе) 4. Новае памяшканне драматычнага тэатра імя Я. Коласа (унізе злева).

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска. Карціна М. Д. Міхайлава «Падполле» (Вера Харужая сярод членаў Віцебскага падпольнага гаркома КПБ). (Справа ўнізе) 4. Новае памяшканне драматычнага тэатра імя Я. Коласа (унізе злева).

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска. Карціна М. Д. Міхайлава «Падполле» (Вера Харужая сярод членаў Віцебскага падпольнага гаркома КПБ). (Справа ўнізе) 4. Новае памяшканне драматычнага тэатра імя Я. Коласа (унізе злева).

На адмыслах: 1. Вуліца Кірава (зверху). 2. Гісторыка-краязнаўчы музей (справа). 3. З'явіліся мастакоў горада Віцебска.